

ERDÉSZETI LAPOK

az Országos Erdészeti-Egyesület

K Ö Z L Ö N Y E.

Hetedik évfolyam.

X. füzet.

Október 1868.

Felhivás

az erdőbirtokosokhoz és a kezelő tisztekhez.

E szaklap mult évi folyama 2-ik lapján a többi közt feladataul ismeri el: „a törvényhozóknak az erdőkre vonatkozó működését czélszerű javaslatok által előkészíteni és könnyíteni, a hatóságokat a netaláni hiányokra vagy mulasztásokra figyelmeztetni és szakértő tanácsesal támogatni.“

Hogy mennyire felelt meg e lap feladata ezen részének, arra feleletül szolgál azon néhány czikk, mely az erdészeti és vadászati törvény-javaslatnak némely pontjaira vonatkozik, s az idei VIII. füzetben Kovácsics Ede úr által közzölt kimutatás, a doroszlói k. erdőhivatal kerületében 1860 óta történt erdőkárokról.

Valóban ha a törvényhozók és a hatóságok e kevésből, azaz az ohajok és panaszok ily kis számából itélnének, azt kellene gondolniok, hogy a magyar birodalom erdészeti viszonyai, (a doroszlói erdőhivatal kivéve), oly áldottak, hogy majd semmi kivánni valót nem hagynak hátra.

Az erdészeti törvényjavaslat, melynek életbeléptetése és szigorú keresztülvitele évenként milliókra menő károktól mentené meg az erdőket, 1866-ban lön kidolgozva az Orsz. Gazd. Egyesület e végre kiküldött bizottmánya által, s az óta egyetlen

észrevétel jelent meg annak 16. §-át illetőleg. Senki sem szólt fel sem a birtokosok, sem a kezelők közül hirlapilag életbeléptetésének égető szüksége felől, senki sem vitatta annak pontjait (az említett cikket kivéve), s úgy látszik, hogy jó formán el is feledkeztünk róla. Vagy talán annyira tisztában vannak honpolgáraink ebéli jogaikkal, s annyira tisztelik a máséit, hogy erdőtörvényre már nincs is szükség?! Tán annyira kielégítő a 1853-ban kiadott pátens, s oly pontosan hajtják végre annak pontjait a közigazgatási közegek, hogy új törvény, új ügyrend egészen felesleges?! Ha birtokosaink s kezelőink így meg volnának elégedve a dolgok jelenlegi állapotával, akkor nem csudálkoznám azon, hogy míg az erdészeti törvényjavaslatra egyetlen észrevétel történt, — míg a javaslat előterjesztése egyfelől sem sürgettetik, — míg az erdőpusztítások és azok fő okai: a szolgálat megneváltása és a politikai hatóságok mulasztásai ellen sehol és semmiféle sérelmek nem merülnek fel a hirlapok hasábjain: addig a vadászati törvény (mely az erdőtörvényhez oly viszonyban áll, mint a gyönyörűség a szükségeshez) mégis részesült azon szerencsében, hogy javaslata már a képviselőház asztalán fekszik, s hogy néhány vitatásába is bocsátkoztak. De mivel tudom, hogy az erdőségeknek nagyobb része honunkban a servitus elviselhetetlen és a kezeletet megsemmisítő lánczaiban nyög; — mivel tudom, hogy a doroszlóihoz hasonló, 50—100 ezer forintig terjedő büntetlen kártételek száma honunkban oly nagy, hogy az, rendezett állambeli erdész előtt képtelenségnek, nagyításnak, hihetetlennek látszik, s ezen feljegyzett erdőkárokat még jóval felül haladják azon községi, vagy más, rendes kezelést nélkülöző erdőkben történő pusztítások, melyeket soha senki sem jegyzett fel; — miután korábbi kezelési szolgálatomból tudom, hogy a soha felelősségre nem vont politikai hatóságok mily kevésbe veszik a bepanaszló erdőbirtokos vagy erdőtiszt lamentációit, s mily roppant károkat okoznak közvetve avval,

hogy idejéni büntetések elmúlasztása által a föld népét nagy mérvű kártételekre ösztönzik; — miután tudom, hogy ezen viszonyok ma is csak olyanok mint ez előtt egy évvel, midőn személyesen volt alkalmam ezen keserű tapasztalatokat gyűjteni: fel nem foghatom, hogy birtokosaink és kezelő tiszteink közül senki sem közli e lapokban sérelmeit, panaszait, ohajait!

Ha ezt az elmúlt rendszer alatt kincstári tisztek nem tették, mert kezök s nyelvük kötve volt; — ha a birtokosok nem tették, mert eredmény nélküli érzékenykedésnek tartották: azt értem. De hogy most, midőn az igaz szót kimondani szabad; — midőn saját, és az ország érdekében bajainkra, sérelmeinkre a törvényhozókat figyelmeztetni, — azokkal az erdészegyletet mint szószólónkat megismertetni, — ügyünknek védelmére, törekvéseinknek előmozdítására a közvélemény támogatását felhívni kötelességünk; — midőn minden becsületes honpolgárnak közre kell működni abban, hogy a szabad sajtónak legüdvösebb feladata — a közvagyon kezelői- és a törvény végrehajtóinak ellenőrzése — betöltve legyen; — hogy most, ily viszonyok között panaszainknak s ohajainknak kifejezést nem adunk: ezt valóban nem értem!

E lapok szerkesztőségének biztosítása folytán tudósítom tehát a tisztelt birtokos és kezelő urakat, valamint minden ügybarátunkat arról, hogy e lapok hasábjai panaszai és ohajai számára nyitva állanak; s felkérem, felhivom, felszólítom azoknak minden előadandó alkalommal közlésére, azon biztos reményben, hogy ilynemű közlések gyakorlati hasznáról meggyőződve, szavaim nem fognak pusztában elhangzani.

Fekete Lajos.

A Retyezát.

Maderspach Victortól.

A kies Hátszeg völgyének disze, a déli Kárpátok egyik csoportzatának legmagasabb csúcsa, a Retyezát szirtgúlája, egy eddig csak vadászok által ismert hegyvidéknek adja nevét; mely tiszta gyorsfolyású patakaival, dús növényzete és kellemes éghajlatával nemcsak azoknak, de minden természetbarátnak soknemű élvezetet nyújt.

Az Erdélyt Oláhországtól elválasztó Kárpátok hármast sor képeznek. Első az, melynek ormain a két ország közti határ vonul el Pareng és Vulkán föcsucaival; lábait északról a két Zsily vize mossa. A második a Zsily völgyét a Sebesvitzől választja; a harmadik legészakiabb a Retyezát vonala Hátszeg völgyének déli határa.

A Retyezát vonalon a sziklás, gyorsan emelkedő völgyek, meredek erdős hegyoldalak és a részint kopasz kőgúlából képezett, részint domboru, gyepes csúcsok bájos havasi képet alkotnak, melynél csak az örök hó hiányzik, hogy tökéletes alpesi szint nyerjen. Jelen soraimmal csak erdészeti szempontból kívánván a vidéket leírni, csak az ezen szakmához tartozókat fogom bővebben érinteni.

A Retyezát vonal Malomvíz és Nuksoka községek határához tartozik, birtokosa a Kendeffy család, mely a területet már a XIV-ik század közepén nova donatio mellett birta, és ma is birja.

Összes területe 31084 hold,

ebből . . 12381 hold fenyves,

5676 „ bükkös,

11057 „ sziklás havasi legelő és terméketlen,

1970 „ a volt jobbágyok birtokában lévő kaszáló,

Összesen . 31084 „

Körölbélül 4000 holdnyi közlegelőből az úrbéri illeték kihatása iránt most foly a tárgyalás.

Ge o g r a f i a i f e k v é s. Határai: éjsakra a hátszegi térség, nyugot, dél és kéletre a Sebesvize, úgy hogy ezen nagy hegyi folyó tágas félkörben 4 mérföld hosszúságban övedzi körül.

A Sebesvize, mint neve is mutatja nagyon gyors folyású, medre telve nagy kövekkel, mi a fausztatást felette nehezíti és csak rövid, zsin-delynek való tönkök usztatását engedi meg. Hol délről észak felé való folyása hirtelen kanyarodással keletnek fordul, — a bánáti határvidékből két nagyobb mellék patak, a Riu-Seszt és a Pareu-Branu szakad belé; — ezen ponton felül Laposnyik nevet visel, folyása csendesebb és medre kevésbé köves. A Retyezát heglánchról befolyó többi patakok közül a nuksorai és malomvizi, apró tavakból eredve a Hátszeg völgyének tart: a Zlátuja, Nyegru, Árágyes nyugoti; a Szeker és Zsugye déli folyással a Sebesvizbe szakadnak.

A számos tavak kivétel nélkül csak nagyobb magosságban, az er-dőrégiön felül találhatnak, közel a forrásokhoz, melyek rövid folyásuk alatt nem hordhatva sok porondot magukkal csak igen lassan töltik ki a tavak medenczeit, mi az alantabb fekvőknél már rég megtörtént, mint több helyeken a Árágyes völgyében is látható.

Legnagyobb tó a Zenoga tava, ugyan azon nevezetű havason: terü-lete 12 hold, alakja kerek, három oldalról gyepes tetőktől környezve, csak foltokként van körülötte gyalog fenyő. Mélysége 15 öl. Számos pisztráng tanyázik benne, melyek daczára a felette rövid nyárnak és kevés rovarnak igen kövérek, — hihetőleg a nagy mennyiségben elő-jövő gilisztákkal táplálkoznak főleg. Ezen tóból ered a Zsugye pataka.

K ő z e t. A Retyezát heglánca gneis, többfelé augitgneis, (a csil-lám többnyire Meroxen) néha tulnyomó benne a földpát, néha a kovacs, szép jegeczekben előjövő gránát kíséretében. Emelkedési ideje csak az ujjabb, tertiär idöszakban történhetett; mert a tertiär veres agyagrétege-ket a Hátszeg völgy hosszán felemelte.

A magasabb csúcsokon, különösen pedig a Retyezát guláján minden arra mutat, hogy a gneis nem folyó, de igen meleg állapotban emelkedett fel, — mert a csúcs egészen, merő összehalmozott gneistáblákból áll: mi arra mutatt, mintha az izzó kőanyag kihülés következtében contractió által lemezekben lerepedt és a csak ritkán látható alapsziklát bebori-totta volna.

Ezen nagy tömegű gneis formációban délkeletről északnyugoti irányban hatalmas 1000—2000 öl széles kova-pala réteg vonul el, mely különösen déli és éjszaki végén nagy, de nem igen tiszta gráfit telepeket tartalmaz, azonkívül igen szegény ólom és réz nyomokat mutat. A kovapala irányában a csúcsok, völgyek, lejtők szelidebb jelleműek, a talaj mélyebb, a fenyőfák szebb és magasabb termetűek.

Mészkö, csak kisebb mértékben találhatók az éjszaki lejtőn; a Hátszeg völgy hosszán nagy mennyiségben a Sebesvitzől délre fordul elő.

A gneis maga szerfelett kemény, különösen a Retyezát alatti oly kemény, hogy csak a legjobb angol aczállal lehet fúrni; azonkívül majd kivétel nélkül igen nehezen oszlik fel vegyszeti alkatrészeire, úgy hogy elporlódása majdnem semmi. A patakokban felette kevés porond látható, a roppant szikladarabok pedig az usztatást majdnem lehetetlenné teszik. Felhőszakadások alkalmával a mellékvölgyekből iszonyu görgeteg tömegeket sokor magával a víz, melyek néha, a mint 12 év előtt történt — a fővölgyet több órán át elzárják, míg a felgyült víztömeg a gátat, áttörve az egész völgyet elárasztja és mindent elseperve a Hátszeg térségén is nagy károkat okoz. Jelenleg ezen szerencsétlenségeket az erdőpusztítás okozza, de régebb időben is történt ily catastropha, mit a nagyszerű, a Sebesvíz által részben elmosott patak-delták bizonyítanak. Több helyt az erdőrégióban 4000—5000 láb magasságban meredek, részint lúczfenyővel benőtt, részint már kopasz hegyoldalok találhatók, melyek csupán csak görgetegből vannak összerakva; ha ezek hosszú, vagy szerfelett hirtelen nagy esőzések következtén, víztől áthatva állandóságukat elvesztik: egyszerre nagy kiterjedésben omladoznak le, s fatörzsekkel keverve mint lavinák rohannak a meredek mellékvölgyekből a fővizbe és az említett eseményeket idézik elő. Némely Delta szegletes kődarabokból van alakítva, mintha jégmorána lenne; de régi jéghegy (Glätscher) nyoma sehol sem található. Ezen, tetemes magasságban előforduló görgeteg tömegek alakulását csak úgy lehet képzelni, hogy a gneisz emelkedésével képzett nagyszerű repedések eruptionális productummokkal töltettek be, melyek a régi geológiai időszakokban a nagyobb erővel és nagyobb mértékben működő folyó meterórok által gyorsan és nagy mennyiségben sodortattak

le a magasabb, akkor egészen kopár szirtekről. Ezen görgeteg telepekből a patakok azután idővel a nagyobbrészt kimosták, úgy hogy csak az oldalakon maradtan egyes rétegek meg, melyek időnként megfelelő viszonyok által inditva leomlannak.

Növényzet. Meteorologiai észleletek e heglánczban nem tettek: lég, hév és nedvességmérő még sohasem működött e völgyekben; úgy hogy a növényzet felosztásáról vertikál irányban csak hozzávetőleg, szemmérték szerint lehet itélni.

A hegláncz legmagasabb pontja a Retyezát tompa gúlája, és ez 7800' magasnak mondatik. Tetőjén, és még körülbelől 1000 lábbal alantabb csak mohák, eleven színű zuzmók, többféle szálas fűnek, kevés és csak igen törpe gentiana, campanula, saxifraga és geránium fajok, fordulnak elő. Az összehalmozott szikladarabokra kúszik a magas régió disze: a rhododendron, legyező formára kitérve ágait örök zöld leveleivel és szép piros rozsaival *). 7000 láb magasságban kezdődik a gyalog fenyő, vele együtt a borostyánfenyő **), melynek alsó szelén 5000—6000 láb magasságban egyes és csoportos czirbolyafenyőkkel éri el a lúczfenyő tenyészeti határát.

A lúczfenyő már 4000 láb magasságban jegenyefenyő és bükkfával kezd vegyülni, alantabb csak hamar gyérebb lesz és az egész tért a lombfáknak engedi át.

A lombfák közt a legnagyobb tért a bükkfa foglalja el, ez 3000—4000 láb magas tetőkig borítja eleinte a fővölgyben az északi oldalakat; a hogy azonban a völgy színe emelkedik, felső határa mind lejjebb ereszkedik, míg a Laposnyikban egészen elenyészik. Felhat a mellékvölgyekbe is, csakhogy ott már a verőfényes oldalt is elfoglalja. A hol még melegebb a fekvés, tölgy és cserfa honol, számos hárs, juhar és kőrisfa vegyül a bükk közé, kevés a gyertyán; a ritkásokon számos nyír és nyárfa

*) Az erdőszakadémia növény gyűjteménye számára egy lenyomott példány nagy köszönetre kötelezte le. Sz.

***) Igen óhajlandó lenne a botanikus nevet mellé tenni, mert ezen nevezet nem ismert s nem tudjuk mit ért őn alatta. Sz.

árnyékozza be a talajt új bükk-sarjadéknak adva védelmet. A völgy alján a patakokat mezgés égerfa (talán *A. incana*? az hamvas éger) szegélyzi. A magas, verőfényes sziklákon az erdei fenyő a bükkfa régióban tenyészik, de kedvező helyeken a lúczfenyvesbe is fel megy. A nyír és nyárfa a bükkal határos fenyőritkításokban mint alyfa jó elő, a juharfa pedig egyes példányokban a lúczfenyő között elszórva majdnem a szálfák felsőbb határáig hág fel.

A túlelevelűek közt első rendben a lúczfenyő áll. A határ közte és a lombfák között nem éles; a völgyekben, a melegebb, jobb talajon és a gerinczeken jegenyefenyő van közé keverve, a tetők felé, a hol a lúczfenyő már törpe és földig lombos lesz, néha nagyobb számban, néha egyes példányokban cirbolya-fenyők fordulnak elő, melyek 70—80 láb magasságra is felnőnek; ezután csak gyalogfenyő, borostyán van, — tavak mellett a mélyedésekben havasi éger (*Alnus viridis*)*. Fekete fenyő igen ritka, vörösfenyő és tiszafa nem található.

A gneisz már fennebb említett keménysége és el nem porladása következtén a hegyoldalak meredek és sziklások, a termő földréteg pedig csekély, csak a nagy kova rétegen mélyebb, a hol a bükk és fenyő legszebben diszlik; különösen a magosabb északi oldalon fekvő lúczfenyő állabok néha csak az összehalmozott gneisz töredékeken tenyésznek, melyeken igen kevés föld van, de az egész szirthalmaz 6—8" vastag moha réteggel van bevonva. A hol az ilyen állabokat leégették, ott a szirt halmaz sokszor örökre pusztán marad.

Az erdők használása. A bükkfa erdők eddigelé rendszeresen még soha sem használtattak; egy 700 holdnyi darab már 1780-ban tüzelő fának szakítottatott ki a volt jobbagyok számára, de ez most már csak cziher. A rendetlen erdőviszonyok következtén a községek lakosai a lomberdők legnagyobb részén a szabad legeltetést bitorolják, és számos kecskenyájakkal tetemes károkat okoznak. A széljelszórt kaszálóirtások közelében mindenki igyekszik az erdőt rongálni, hogy mint régi irtás kaszálókép neki maradjon, a mi annál könnyebben sikerül, mert a

*) Egy, két gyökeres példányt nem volna ön szives az akadémia növénykerte számára küldeni? Sz.

politikai hatóság nem a legerélyesebb. A hamuzsír főzés több ízben is megkísértetett, de nem sikerült. A nemesebb fák pedig, mint köris, juhar, hárs a czigányok által, össze vannak rongálva. Ezek egy pár év előtt rekesztettek ki az erdőkből.

A fenyves erdőket a régiebb időben erősen vágták, de csak a kecskék teleltetése kedvéért, mert azon időben a kecske semmi takarmányt sem kapott, hanem nagy, mohával benőtt, fenyőfákat vágtak számára.

Vagy 90 év előtt kezdték és a legujabb időkig (csak 10 éve hogy megállítatott) folytatatták a zsendely csinálást az erdők kimondhatatlan kárára, s a birtokosok nevetségesen csekély hasznára. A bila *) (zsendelytönk) úgy készült, hogy mindenki csekély taxa befizetése mellett szabadon vághatta az erdőt, a hol neki tetszett, csak a faluba szállított tönkből 10-et in natura adott be **). Ha sokra ment az évi jövedelem: 400 ftra ment.

Az egész 12380 hold fenyőerdőben nincs 300 egészen ép erdőrészt, a többi a völgyekhez közel a legrosszabb állapotban van, nem csak azért, hogy számtalan fatörzs levágva és felnemhasználva rohad használatlanul, hanem a mi még károsabb, majd nem minden törzs meg van faragva, s ennek következtében kivétel nélkül veres és haszonvehetetlen lett, a talajt beárnyékolja s új fiatal fenyvest nem enged felnőni. A fenyőfa mint tüzelőfa itt már éppen teljességgel elnem adható, úgy hogy lehetetlen a haszontalan szálat levágni, hanem be kell várni míg maguktól kidőlnek.

A malomvízi völgyben nem divatozott a zsendely csinálás, ott csak fűrészmalomok számára vágatott az erdő és most szép új állabok nőnek fel. Van két jó szerkezetű fűrész a melyen az eladott fatörzsek deszkáiba fűrészeltetnek fel. Évenként körülbelől 300 ftért adatik el fa; az ár minden köblábért 5 kr.

Minekutánna a Sebesvizbe szolgáló erdőben a zsendely csinálás eltiltott, a még meg maradt fa felhasználására egy fűrészmalom épült. A Sebes-

*) Nem Oláh szó ez?

***) Talán minden tizediket?

viz partjai helyenkint sziklafalakkal annyira elvannak zárva, hogy a patak hosszán alig lehetett gyalog haladni; itt tehát első szükség járható szekérút volt, mert a fát leusztatni nem lehetett. Az út két évi munkával 5500 ft. költséggel készült el, úgy, hogy teherrel 6000 öl hosszaságban járható; 2—300 öl hosszúságú darabok majd semmibe sem kerültek, ellenben egyes helyeken egy öl ut 20 forintot is vett igénybe.

A fűrészmalom felállítása a Zlatuja patakra határozottatott, mivel e völgyben még meglehetősen fa állott rendelkezésre, melyet a zsendelycsinálók, távol esvén a fővitztól nem birtak leusztatni; ha ez levágatik, a Sebesvizen is még hozható sok fa. Magára a Sebesvizre nem tanácsos malmot állítani, mert olykor olykor annyira kiárad hogy malmot és minden készletet elsodorna.

A fűrész malomnak terv szerint 40—50 ezer köbláb fát kellene évenként felfűrészelni. A deszkák szegélyezése körfűrészben történik, a melyen egyszersmind leceket is vágnak.

A munkások majd kivétel nélkül oláhok, gyenge tudatlan nép. A székely nem jó erre, inkább Oláhországba megy, ámbár itt dolga elég lenne.

A tönkök összegyűjtése és a fűrész malomhoz való szállítása igen költséges, mert a rongált erdőkben csak nagyobb téren lehet a szükséges jó fát találni, tehát mesziről kell azt össze hordani, azonkívül a meredek hegyoldalokon csuszorákat nem lehet csinálni, nincs is hozzá értő ember, úgy hogy csak a havon olcsó a szállítás.

Az éghajlat a hegysorok magossága daczára nem zord. Néha még novemberben, de olykor deczemberben sincs a tetőkön hó; a nagy havazások januárius után szoktak beállani, de csak a legritkább esetekben szaporodik annyira a hó, hogy a zergét szokott tartózkodási sziklafalairól a völgyekbe leüzné, ez is csak 3—4 napig tart, midőn ismét melegeb napok állanak be.

Az erdőregióban egyes völgyekben hó lavinák omlanak le. Ezek halmazai csak májusban olvadnak el, de a többi hó már márczius végén eltűnik. A tavasz esős, hideg, májusban néha egy egy havazással; a nyár is inkább esős szokot lenni, a tetőkön olykor havazik; az ősz pedig ren-

desen meleg és hosszú. A völgyekben szeptember eleje körül dér, a tetőkön pedig egy kis havazás áll be, a hó azonban mihamar ismét elolvad.

Daczára a sok erdőritkásnak nem látszanak tetemes széltörések. A késő tavaszi fagyoknak tulajdonítható, némileg hogy a fenyőszú, (*bostrichus*), mely a tömérdek levágott fában oly könnyen tápszert talál, még nem szaporodott el annyira, hogy lényeges károkat okozott volna.

Még említés érdemel a havasi legelők használása, nem csak mint fontos jövedelmi forrás, hanem mert a legelőkre bocsátott marha az erdőt is használja és ezáltal emerre befolyást gyakorol. A nagyszámu juhnyájak, melyek itt nyaralnak körülbelől 15.000 darabra mennek, s eddigelé az ősz beáltával teelés végett Oláhországba és mig a török kormánnyal kötött szerződések fenálltak, a Dunán is áthajtottak. Mig Oláhországban a kultura csekély volt, sok takarmányt s legalább télen elég legelőt kapott olcsó pénzen a juhos gazda; de különösen mióta ott a jobbágy felszabadult, minden drágább, s ezáltal a juhteletetés költsége sebb lett, ugy hogy nem nehéz előre mondani, miként a mostani üzlet módnak nem sokára meg kell szünnie. Ez által az oly nevezetes havasi legelőjövedelem ha nemis egészen megszünni, de nagyon is apadni fog és a legelőbirtokosok nem siethetnek eléggé intézkedéseket tenni e jövedelem biztosítára. E célból, a most csak nehezen járható ösvények helyett, melyeken a legelőket csak bajjal lehet megközelíteni lassankint jobb utakat kellene készíteni; a közelebb fekvőket kaszálóknak fen tartani, s az előkészített utakon a szénát leszalítani kellene; a bükkösök közül pedig, a hol csak a jobb talaj és fekvés megengedi illő ovatosággal az erdőket szükség szerint kikellene irtani, s a letarolt talajt kaszálókká át alakítani.

A Hátszeg völgyben jövőre is az ezdőbirtokos csak épület és szer számfából várhat jobb jövedelmet, mert a tüzelő fa nagyobb árra emelkedését a kitünő zsilyi kőszén lehetetlené teszi, mig az épület és szer számfa a már épülő vaspályán a piacot felkereshetik, különösen ha szolgabíró uraink ezentul az utcsinálásban nem csak alkalmatlanságot és terhet fognak látni, több hasznot az utak nem csinálásában találva.

Magyarország feladata az ipar terén.

Közli Fekete Lajos.

Ily című cikket hoz az Ung. Lloyd f. é. 227-ik számában egy amerikai tollából, ki Xantus János hazánkfiát látogatta meg. A cikket, mivel szakmánkba vág, s szerzője, honának iparos köreiben jelentékeny tekintelynek örvend, jónak láttuk egész terjedelmében közölni.

„Miután Magyarország az oly rég ohajtott és oly rég vívott „Self-Government“-t vissza nyerte, egy európai ország sincs az iparvállalatok előmozdítására és kifejlesztésére annyira hivatva mint ő.

„Szerencsére ezen feladatok nem váltak még oly égető szükséggé, hogy sürgetős elintézést kívánnának; meg ezen ország terjedelmes és áldott térein a még gyér és nagyobb részt földmivelő népesség életszükségleteit mindeddig a legkönnyebb módon megszerezhetette. De ma már csupán földmivelést űző népesség, s ez kiváltképen Magyarhonra illik, a modern állam feladatait nem képes többé megoldani. Ezt csak az ipar segítségével teheti, mert ez nyitja meg, ez fejt ki és hasznosítja az ország minden segédforrását a köz jólét érdekében, mi által egyszersmind a külföld irányábani tényleges függetlenség a legállandóbb alapot nyeri s minden időre biztosittatik.

„Amerika gyors növekedése és a világ bámulatára kifejlődött nagysága csak azon körülménynek köszönhető, hogy szabadsági kifejlődésén kívül, ott a földmivelés és ipar karöltve haladva egyidejüleg és egyaránt fejlődtek ki. E két ország — mi már gyakran meg lön jegyezve — nem kevés dologban egyezik egymással, s Magyarország aránylag hasonló jövődöt várhat, ha hasonló úton halad, a nélkül azonban hogy a meggon-
dolatlan utánzás hibájába essék. Magyarországnak, ipara kifejlődését egyelőre saját természetes segédforrásaiban kell keresnie; mindenek előtt a lehetőség önmagának kell feldolgoznia felesleges nyers terményeit, és nem, mint eddig egygyel vagy mással történt, azokat nyers állapotban szállítani ki az országból.

„Már pedig Magyarország, központi helyzeténél fogva és mint közvetítő kelet és nyugat közt, kitünően alkalmas iparintézményekre, és különösen Pest, a nagy, virágzásnak indult város, a második St. Louis

az európai Mississippi mellett. „És nem is kell sokáig keresgélni a sokféle, annyira kézügybe lévő anyagok közt, hogy a helyeset megjeljük. Mindenek előtt oly iparágakat kell választani, melyeknek (mesterséges) támogatásra vagy épen nincs, vagy csak kis mértékben van szükségük, s legalább nem hosszab időre, mint míg a gyerekezpők, mint mondani szokás, elvástak. Oly iparág, melynek mindig védelemért kell kiabálnia, még akkor is, ha már sok éven át fenn állt, nem életre való, nem áll természetes alapon. Ilyenmü iparágak az állam és a lakosok érdekeivel folytonosan összeütközésbe is jönek, és inkább kárára, mint hasznára vannak az országnak.

„Ennélfogva népek és kormánynak kiváltképen oly vállalatokat, melyek az ország természetes viszonyaiban főtámaszt találnak, kellene pártfogásukba venni, legalább annyiban, hogy a legnagyobb akadályokat, melyek azok kifejlődésének útjában állnak, s melyeket az egyes eltávolítani képtelen, elgördíteni segítsék. Hogy melyek ezen legnagyobb akadályok, s mely módon kelljen azokat elhárítani, azt az észszerü nemzetgazdaságtan minden lapján tanítja.

„Fő feladat volna, mint az előzményben is fel lón hozva, a nyers terményeknek feldolgozása és jobb értékesítése. De minthogy jelen cikkben minden nyers termény felett részletekbe bocsátkozni nem lehet, legyen elég ez alkalommal csak egyet megemlitenünk: a fát, név szerént az annyira becses tölgyfát*), melyet Magyarországból oly nagy mennyiségben visznek külföldre.

„Hogy mily nagy a kivitt mennyiség, arról ezen sorok írójának megközelítő tudomása sincs, de mindenesetre nagynak kell lennie, mert a becses magyar fát nem csak Némethon belsejében, hanem annak leg-távolibb északi piaczaín, valamint Frankhonban s más országokban is látta.

„Annyit azonban bizonyosan tud, hogy azon helyen, hol termett, sokat nem fizettek érte, s hogy annál fogva az eredeti termelőre háromló

*) A „P. N.“ Sept. 23-iki számában, mely e cikket az „Ung. Ll.“-tól átvéve kivonatban közölte, Eichenholz cserfának van (ki-)fordítva.

haszonnak igen csekélynek, elenyészőnek kellett lennie, ha az ember meggondolja, hogy mennyi idő és mekkora tér szükséges egy fának, nevezetesen egy tölgyfának felnövésére. Tehát semmi sem lenne ajánlatosabb, mint a fát benn az országban dolgozni fel, és mint gyártmányt árusítani el bel- és külföldön, mi által nemcsak az iparnak nyílnának messze terjedő pályák, hanem a nemzeti vagyon gyarapítására új, eddig nem sejtett eszközök lépnének előtérbe.

„Alapítani kell tehát bárminemű faáru-gyárakat, és azoknál a más országokban már rég kipróbált és nagy előnnyel alkalmazott gépeket használni fel; de óvakodni kell azon feltevéstől, mintha ahhoz, hogy ily vállalat nyereséges üzletnek bizonyúljon be, nem kellene egyéb, mint oly gépeknek gépész általi felállítása és megindítása. Az idő- és pénzvesztés ez esetben rendkívüli lenne, mit mindazoknak tapasztalniok kellett, kik tapasztalatokon nem nyugvó, hiányos ismereteikre támaszkodva, hasonló téves feltevésekre oly nemű üzletet alapítottak. — Kétségkívül, hogy az ezen téren ismeretlenség Európában uralkodó viszonyai között nem könnyű a megnevezett bajokat egészen kikerülni, mert nem könnyen találni az ezen üzlethez szükséges, már begyakorlott munkásokat. Mint-hogy olyanok sem Magyar- sem Németországon, ez utóbbinak egyetlen helyét kivéve, nincsenek, csak Angolhon s Amerika maradna hátra, honnan őket csak a legnagyobb áldozatokkal lehetne megszerezni; oly áldozatok, melyeknek megtételére oly könnyen senki sem adná rá magát. Nem kevésbé multhatatlanul szükséges, a néhány gyakorlott munkás mellé, oly újonnan alapított üzletnek élére legalább egy vezetőnek alkalmazása, ki saját hosszas tapasztalatai által az ahoz szükséges ismereteket már megszerezte. Azt mondom, saját tapasztalatai által, mert azon ismereteket más úton megszerezni épen nem lehet. A ki nem hiszi, s evvel ellenkezőleg cselekszik, nem sokára saját kárán tanuland. A tapasztalás tanításait annál inkább tekintetbe kellene venni, mert az első kezdet megbukása a közérdeknek kiszámíthatatlan kárt okoz az által, hogy mások, kik egyébként hajlandók lettek volna tevékenységüket és tőkájüket ezen iparágra fordítani, attól sok időre, talán örökre elriasztatnak. —

A fennebb megjelölt irányban örvendetes kezdemény tétetett Pesten, egy társulatnak alakulása által, melynek célja hordógyár felállítása; és ez kétségkívül jól is fog kiütni, hogyha a még csak létrehozandó művet elővigyázattal és ovatossággal hajtják végre és vezetik. De hordógyárak természetüknél fogva távoli kivitelre alkalmas árucikkeket nem állíthatnak elő, s leginkább a helyi forgalomra vannak utalva, mert hordókat messze földre küldeni nagyon sok ok miatt nem lehet, s így ily gyárak az általános nemzeti ipar feladatait nem valósítják meg. Annálfogva a megjelölt célok elérése tekintetéből úgynevezett faáru-gyárak alapítása szükséges, hol hordókan kívül mindenféle háztartási eszközök, u. m. vedrek, csebrek stb. készülnek gépek segedelmével. Az egyesült államokban már régtől fogva húsznál több ily gyár van virágzásban, melyekben csak háztartási eszközöket készítenek, holott Németországban, sőt az egész kontinensen csak egyetlen egy azoknak mintájára készített léteznek, s az is csak rövid idő óta.

Egy olyan, Magyarhonban alapított gyárnak eladási tere messze túl terjedne azon országok határain, melyek Austriával egy vámterületet képeznek, s miután oly faárunk vámdija csekély, a fa Magyarhonban pedig, majd minden európai országgal szemben, olcsó, — annálfogva a kivitel a vámban akadályra nem találna.

Magyarország, aránylag gyér népességénél fogva kiválóan utalva van minden lehető gépeknek alkalmazására, és mivel ezek itt szerencsére nem ütköznek oly nemű érdekekbe, mint azon országokban, hol már a kézmű-ipar is magas fokra emelkedett, tehát használja fel a mivelődésnek ezen hatalmas eszközét a legkiterjedtebb módon, hogy az által s derék népének segedelmével azon feladatokat megoldhassa, melyeknek megoldása ma minden mivelte nép előtt legszentebb kötelesség gyanánt kell hogy feltűnjék. — Ez által, mit biztosan reményelek, mint Magyarhon barátja és tisztelője, a hatalomnak és függetlenségnek azon fokát fogja elérni, melyet nemcsak megérdemel és melyért nemcsak évszázadok óta a legnagyobb áldozatokat hozta, hanem melyet neki minden hasonérzelműekkel együtt szívéből kíván **Egy Amerikai.**

Az államjavak eladásának kérdése a Lajthán túl.

Közli Lázár Jakab.

Közelebbi időkben egy igen fontos kérdés merült föl a lajthán-túli közlönyök hasábjain: az államjavak eladásának kérdése Austriában, mely bő vitatkozás tárgyát képezte ugy a bel- mint a külföldi lapokban.

Az e fölött folyt eszmeeserék sokkal több fontossággal bírnak, mintsem hogy azokat mellőzni tudnánk, s mert azok államerdészetünket is igen közéről érintik, kedves kötelességet vélünk teljesíteni, a midőn azok szövegét egybefoglalva, t. olvasóinkkal megismertetjük. —

* * *

Csaknem évtizede már, hogy az államjavak eladásának elve kimondatott, mind a mellett azoknak csakis igen csekély részét sikerült eddig elárusítani, mert a kórmány ebéli kísérleteinek nem volt kivánt eredménye.

E kérdés gyakrabban fölmerült s valahányszor az időközben megújult pénzzavarok nagyon is a kórmány vállaira nehezültek, ugyan anynyiszor meg lön az államjavak eladása is penditve a nélkül azonban, hogy e kérdést megoldani mindedig sikerült volna.

Jelenben a bécsi kormány körökben komolyan foglalkoznak e tárggyal s a birodalmi tanács elé terjesztett tervezet közel 44 millió értékű államjavak eladását hozta javaslatba, mely öszvegből az állam erdők és uradalmak 28, a bányák 11,3 egyéb más épületek és iparüzleti vállalatok, pedig 4, 6 milliót tennének, melyek elsejéből Csehország és Galli- cziára körül belől 15, Bukovinára 7, az austriai herczegsége 3, a szal- burgra 2 millió esnék.

F tervezet szerint az eladásnak a szerint kéne megtörténnie, hogy abból 1868—70 folytán, legalább is 25 millió forint kész pénz folyjon be, ide nem értve a kisebb s 10 ezer forint értéket meg nem haladó javak eladásából 1868—69 folytán befolyó fél millió forintot. —

Az államjavak ekénti eladásáról az „augsb. allg. Ztg.“ nem rég „az austriai államerdők és a pénzkrisis“ czíme alatt egy cikkett közölt, mely Austriában nagy figyelmet ébresztett.

E cikkértelme oda megy ki, hogy miként lehetne az austriai birodalomnak 6 millió holdra terjedő erdeit, melyek jelenleg hold és évenként alig jövedelmeznek 1 ftot, oda vinni, hogy azok kevésbé bürokratikus, szabadabb s inkább kereskedelmi irányban mozgó kezelés mellett, legalább is ötszörös jövedelmet hajtsanak, s hogy miként lehetne a jelenlegi üzemszert oda módosítani, hogy ezáltal érettebb erdeink fákészleteiből 100 millió ölet rövid időn értékesíteni lehessen, fölhasználva az abból befolyó 500 millió forintot az államadóságok törlesztésére? — Az Osztrák erdők jövedelemhiányának okait közlő abban véli lelmi, hogy a bürokrátia nem bír a jelen kor kereskedelmi szellemével s hogy e kaszt hivei, kiket közlő papíremésztőknek nevez, megeléglük avval, ha millió szám betűit gépezetszerű sor és rendben és minden hiba nélkül beiktatja rovazataiba, azt híven egyszersmind hogy Isten tudja minő nagy dolgot visz véghez az által, ha az eladásra szánt évi famennyiséget az egyes korona országok hivatalos közlönyeiben közhírré teszi, nem gondolván meg, hogy e hivatalos közlönyek mindössze is egy pár száz példányai csaknem kizárólag az államközegek íródáiba s azok irattáiraiba vándorolnak vissza, hol molyokra igen, de favásárlókra legkevésbé sem találunk.

Elismeri ugyan közlő, hogy az austriai államkormányzat az illem érzetétől buzdittatva s a korszellem intését követve, magát az utóbbi kiállításoknál képviseltette, de mi volt az eredmény? — semmi egyéb, mint hogy a világ Austriának erdőgazdaságát látta és mégbámulta, — miről egyébiránt már ugyis évtizedek előtt hallott vagy olvasott, — de anyagi eredményt a kormánynak e lépése sem tudott fölmutatni, mert mig jelenben csaknem minden iparos kénytetve van készítményeivel a világ piaczeit fölkeresni s a külhon iparával versenyt folytatni: addig a 6 millió hold erdő és csaknem ugyanannyi s évenként eladható 30 millió forint értéket képviselő ölfakészletnek birtokosa — az államkormány, a kicsinybeni eladás hasztalan kísérleteivel fölhogyni nem akar; a célra, hogy magának külföldi vevőket szerezzen; mit sem tesz: egy egyént sem küld ki, ki a kölföld fő- és révparti városainak piaczeit meglátogatná és vevőit fölkeresné, de sőt még a belföldi nagyobb lapokat sem hasz-

nálja föl arra, hogy általuk a külföldet eladó fakészletéről tudósítsa, hollott hivatalos közlönyeinek föltartására tetemes összegeket vet ki, csak azért, hogy azok egynéhány ájtatos hivatal szolgálya által olvastassanak.

Továbbá hibául rója fel közlő a testület bölcseinek, hogy semmi nemű tőkebefektetésekkel, melyek az erdők termékeinek könnyebb elárúsíthatását elősegítnék, kibékülni nem tudnak, nem bírván egyszersmind elég önerővel elavult szokásaikkal szakítani s nem lévén képesek azon elfogultságukból kibontakozni: hogy új kísérleteik az erdők ugyis eléggé silány jövedelmét tán méginkább csökkenthetnék. Az új kor minden találmányai, névszerint az erőműtan terén, (időt s erőt megtakarító gépek); a fa tömeges továbbszállításának modern segédeszközei vizen, szárazon, síneken; — nyom nélkül vonultak el fölöttük.

E hiányok orvoslására s a szóban forgó erdők jövedelmének emelésére javaslatba hozza legelőször is az erdők iparüzleti és kereskedelmi kezeletének gyökeres átalakítását. Javaslatba hozza továbbá az anyagok korszerű átalakítását, vasutak alkalmazását, főleg az amerikai modor szerint, sat. kötelességgé téve végre a fahiányban szenvedő külföld vevőinek fölkeresését, mely célra igen előnyösnek tartaná közlő először egy tőzsdelap szerkesztését a kormány részéről, mely egyuttal a magán nagybirtokosok árukész fakészleteinek kihirdetésére is szolgálna és mely a külföld minden tőzsdéinek, kereskedelmi kamráinak sat. ingyen megküldendő lenne; — másodsor pedig ügynökségek föllállítását a fakereskedelemre nézve fontosabb városokban.

Mind a javaslatok támogatására szükségesnek ismeri közlő a legjelesebb szakegyének közül néhányat kiküldeni a külföldre az állam költségén, azon célból, hogy az ottani piacokat s a külföld szükségleteinek minőségét, pontosan, s minden irányban tanulmányozzák, hogy a szükséges ujjításokat itthon a szerint megtehessék, mi által béna bürokratiánk ereibe új életerőt lehetne önteni nemcsak, de így a külfölddel is a versenyt könnyebben kiállhatnánk; csak hogy e célra gyakorlatilag jártas és tudományosan kimivelt egyének, nem pedig kegyenczek volnának választandók. — Csak így, s csak is e gyökeres reformok útján reményli közlő az erdők eddigi, alig 6 millió forintra rugó jövedelmét 30 millióra e-

melhetni, s csak így reményli azon merev állítást, „hogy terményeinknek nincsen kelendősége“ megdönthetni. — Lássuk most minő elvet állít föl közlő a másik kérdés megoldására nézve, és miként reményli ő, hogy a jelen üzemszer megváltoztatása által lehetséges leendő, 500 millió forint értékű famennyiséget rövid idő alatt pénzzé tenni, fölhasználva ez öszveget az államadóságok törlesztésére.

E célra nem ajánlja, sem az erdők egy részének eladását, s nem ajánl semmi bár minő más elvesztegetéseket, hanem radikális mód-dal lép föl, mely állítólag úgy bel, mint külföldi kapacitásaink részéről elismertett és nem egyéb mint: „erdeink fordattartamának leszállítása.“

Azon elvitázhatlan elvből indulva ki, hogy erdeink nagyrészt 100—120 évre mért fordattartama nem csak az erdők kamattjövödelmét csökkenti, de részint a tőkevagyonat magát is fölemészti, czélszerűnek tartja a fordattartamokat a termőhelyi viszonyok szerint átlag vége 25%-kal alább szállítani, mi által az összes erdőterületnek 25%-ka, az az 1½ millió hold vágható erdő állna rendelkezésünkre, melyet rögtön értékesíteni lehetne a nélkül, hogy általa az erdők tartamossága bár legkevésbé is megzavartatnék.

Ez 1½ millió erdőterületnek rendelkezés alá eső fakészletét egyes számokban kimutatva, azt kerek számban 100 millió öltre teszi, melyet választékokra osztva, különböző szükségletek szerint föl- és átdolgozva, külpiaiczokra szállítva, annak szállítását bizonyos kedvezmények által előmozdítva sat. ölszerűn értékesíteni lehetne, hogy ölenként legalább is 5 ft. tiszta haszon maradna fön, mely ár mellett, az egész készletet 10 év alatt pénze tévé, az állampénztárba 500 millió forint folyna be.

Azon netaláni állítás ellenében, miszerint 10 millió ölfának eladása évenként lehetlen lenne, hivatkozik czikkiró Austria kedvező fekvésére, melynek állam erdei nagyrészt a birodalom határán fektüsznek körül s melyekből számos folyók, vasutak, csatornák vezetnek ki a tengerekig, melyeken a szállítás könnyen eszközölhető lenne, csak hogy Austria nem bír egyénnel, ki az itt tervezetbe hozott javaslatokat gyakorlatilag keresztül vinni képes lehetne, miért is czikkiró e célra alkalmas egyéni-

ségeket nevez meg, nagyrészt külföldieket, főhiva azokra a kormány figyelmét s elötüntetve egyenként azok érdemeit és kitünő képességét.

E javaslat szerint Austriának államerdei, melyek értéke eddig 5% kamatláb mellett 120 millió forintra tétetett, s melyek ez ár mellett részint már könnyelműn elárusítottak, mentőül szolgálnának a pénzzavarban, s a 10 év alatt befolyó 500, s a jövedelem gyanánt évenként nyerendő 30 millió forint, a kormánynak 10 éven át 80 millió ftojt nyújtana rendelkezése alá évenként, s megmentene egyszersmind az állambukástól, sat. sat. —

E czikk, mint látjuk, oly eszmét pendit meg, és oly irányt követ, mely ámbár első láttatra igen sokat ígér, de gyakorlati kivihetőséggel nem bír, mi nem csak magában de már a czikkirő irmódora s többnemű vádjai végett is, az illető körök rosszalását vonta maga után. Nevezetesen a „Wiener Sonn- und Montags-Zeitung“ f. é. május 11-iki lapjában a főnntebbiekre egy, hihetőleg az államjavak eladásával foglalkozó bizottmány részéről sugalmazott czikket közöl, melynek rövid foglalata a következő :

Örömmel üdvözlőnék Austria állam pénzügyérei e javaslatot és egész készséggel elfogadnák azt, ha kivihető lenne, — de sajnos, hogy nem az, mert alaptalan előzetekre (Praemissen), van fektetve s keresztülvitelére „pénzt“ követel, mely fölött az állampénztár e perczben nem rendelkezhetik.

Téves azon állítás, hogy a birodalom 6 millió hold erdővel bír, mely év- és holdanként 1 ftojt. tehát mindössze 6 millió ftojt. jövedelmezne.

Az austriai birodalom összes államerdeje, a katonai erdőket is ideértve, csakis 4,840.000 holdat tesz. Minthogy azonban a hadügyministerium az egy millió holdra rugó katonai erdőket egész más szempontból kezeli, ugy az állam erdők (kamrai-, korona- és bányá-uradalmi erdők) területe 3,840.000 holdon túl nem rug, mely területből 1,660.000 hold a birodalmi tanács által képviselt, 2,150.000 hold pedig a magyar koronához tartozó országokra esik, melyek átlagos jövedelme hiteles kutforrások után, 54 krajczárnál többet nem tesz év- és holdanként.

A fölhozott javítások ellen nem lehet kifogás, de azok életbeléptetése sok, igen sok időt, és főkép igen sok pénzt követelne, mit az állam sehogyse és legfeljebb magánosok tudnának fődözni, kik a szükségelt tőkét előteremtteni képesek lennének; mert az állam teendői, erdeinek fölvirágoztatása érdekében, nem pénzkiadásokban, hanem sokkal egyébben rejlenek, s azon nézet, hogy az állam maga foglalkozzék a külkereskedelemmel, elismert nemzetgazdászok itélete szerint, nem áll, s a közvagyonosodás előmozdítására czélul nem szolgálhat, mert az állam bár mily viszonyok közt sem képes kormánygazdaságon (Regierungswirtschaft) kívül, nemzetgazdaságot is folytatni. Egyébiránt legyen az erdők kezelete bárminő, — azok nyersjövédelme a többi termék nemekét túlmutlni még sem leend képes soha, s azon állítás, hogy az államerdők alapos reformok mellett alig 6 (tényleg 2—2½) millió ft. helyett évenként legalább is 30 millió ftot fognának jövédelmezni, mi sem egyéb merész állításnál, — ha mindjárt a javaslatba hozott külföldi ügynökségek életbe lépnének is, s ha mindjárt a külföld piacait még annyira is tanulmányoznák akár legjelesebb erdészeink is. —

A szóban forgó cikk tulajdonképeni észmájére „a fordattartam leszállítására s az abból folyó előnyökre“ átmelve, azt emeli ki ellentétül a „Sonntags-Zeitung“ cikkírója, hogy az állam mindazon erdőkben, melyekben a termelékek elárúsítása lehetséges és az eladás rendezett, a fordattartamot a mennyiben az kereskedelmileg előnyös nem volt, már jóval ezelőtt leszállította, nem lévén e leszállításnak sem haszna sem értelme ott, hol a fakereskedelem kelendőség hiányában úgyis szünetel. Ámbár ha mindjárt mindazon javítások is életbe lépnének, melyeket cikkíró ajánl, s ha sikerülne is a kormánynak az utak, folyók sat. szabályozását tetemes áldozatokkal is keresztül vinni, mi lenne ennek eredménye egyéb mint az, hogy a külföldnek fakészleteinkkel elárasztott piacain, a fának ára s értéke tetemesen alászállna, s a várt eredmény végkép meghiusulna. —

A „Sonntags-Zeitung“ cikkírója megemlíti végre, hogy belföldi erdészeink távolról sem szorultak külföldi erdészek támogatására, s hogy saját magok is képesek lennének szakuk érdekeit fölkarolni, ha az er-

dészeti iparüzlet terén szabadon s szakképtelen osztályfőnökök gyámnokságától menten mozoghatnak, — de minthogy ez egyelőre a „kegyes ohajtások“-hoz tartozik, megvan győződve czikkiró, hogy Austria államerdszei osztandják véleményét mely oda megy ki: hogy ha az erdők kincseit az állam javára kiaknázni komoly szándék lenne, ez csak ugy érhetne czélt, ha a nemzetgazdászatanak minden tényezői új életet nyerendnek. Értelmiség, pénz és munka kell hogy egyesüljenek e célra. A kormánynak gondoskodnia kell, hogy iparvállalatok lépjenek életbe, melyek a heverő fakészleteket fölemésszék, és azt kell tennie, mit a miveltebb országok (Csehország, Morvaország, Austria) államjavaival tett, az az, el kell az Alpeseken, Bukovinában, Galicziában fekvő és semmi jövedelmet sem hajtó államerdeit adni, — és hogy ezt az állampénztár s a nemzetjólét érdekében tenni is fogja, — arról kezeskedik a birodalmi tanácsot átlengő nemzetgazdászati józan szellem, mely magát ilyszerű phrasisok s hiú tervek által, mint a minöket az A. A. Ztg. előnkbe tálal, félrevezettetni nem engedendi soha.

Ugyancsak az első czikk ellen az „Augsb. A. Ztg.“ is hozott egy czikket később, mely állítólag a bécsi pénzügyministerium egyik igen nevezetes személyiségének tollából folyt volna s többnemű helyreigazításokat tartalmaz.

E czikk írója legelőször is a 6 millió hold erdőt igen nagynak nyilvánítja, megemlítve egyszersmind, hogy Magyarország s melléktartományainak erdeiről itt szó sem lehet.

A Lajthán túli részek összes erdeje, czikkiró adatai szerint 900,000 hold kamrai, 1,200.000 h. bányauradalmi, és 370.000 h. alapítványi erdőterületet teszen, melyekből minthogy utóbbiak eladathatlanok, a bányaeerdők pedig saját rendeltetésükkel birnak, az ezek után fönmaradó rész csekély jelentőséggel bir; egyebiránt a Karpátok s Alpesek erdeinek hozama sem olyan, hogy Szász- vagy Bajorország erdeivel egy színvonalon állhatna, s fekvésük is olyan, mely a szállítást nagyon nehezíti.

Utazó ügynökök mit sem eredményeznének, minthogy a vevők sa-

ját maguk akarnák az elárusítandó fakészleteket látni. Raktáraink pedig idegen révpartokon nagy károkat szenvedhetnének.

Magánbirtokosnak könnyebben módjában áll ügynökeit kellő utasításokkal ellátni, mint az államkormányzatnak, s mit utóbbi tehetne az legfeljebb abból állhatna: ha államerdészeinek egy nehányát külföldre küldené a külföld szükségleteinek tanulmányozása végett.

A javaslatba hozott szállítási eszközökre nézve megjegyzi czikkiró, hogy azokkal belföldi erdeink bőven el vannak látva, további fejlesztésük pedig tetemes tőkét kívánna.

A fordattartam leszállításának elve nem megvetendő, de általános elvül el nem fogadható. Az ez által kilátásba helyezett 5 ft. ölenként fölötté sok, minthogy Austriának oly erdei is vannak, melyekben egy öl fának az ára alig 50 kr. a piacok túlárasztása pedig a fának még inkább lenyomná árát.

Külföldi erdészetre egyelőre nincs szükség, mert Cseh- és Morvaország kitűnő erdészekkel bir.

Oly tárgyak eladása, melyek jövedelme csekély, igen helyeselhető, de Csehországnak erdeit, melyek jövedelmezők, Galiczia erdeivel összehasonlítani, hibás és egy fölfogás.

Közölvén a mondottakban röviden mind azt mit az államjavak eladására vonatkozólag a journalistika terén találunk lássuk most, minő értelemben nyilatkozott e tárgyban a birodalmi tanács albizottmánya, a birodalmi tanácshoz beadott jelentésében.

Ez elismeri, hogy az eddigelé létesített államjavak eladásánál, az állam érdeke nem volt mindig kellőleg megóva, és pedig azon egyszerű okból, mert hiányzott a vezérelv, mely ez eljárásnál zsinormértékül szolgálhatott volna.

A bécsi finanszministernek, a birodalmi tanács 83-dik ülésében adott magyarázatát, miszerint a nemzetgazdaszatnak érdekében fekszik, mindazon javakat, melyek jövedelme csekély — legyenek azok erdők vagy bányák — eladni, az 1862-iki budgetbizottmány azon megjegyzéssel czáfolta meg, hogy az államjavak nagyobb része az eladásra már

azon okból sem lehet alkalmas, mert nehéz lenne azok számára vevőket találni nemcsak, de ellenkezőleg az állam kötelezve van, a nagy kiterjedésű és semmit sem jövedelmező havasi erdőket a jövő nemzedék számára föntartani.

A budgetbizottmány e nézetét az albizottmány is osztja, és pedig a következő elvből.

Az erdők befolyása az országok légi viszonyaira oly horderejű, s anyira elismert tény, hogy arról csak tovább szólni is fölösleges. A havasi erdők fontosságának eszméje, mély gyökeret vert a népeknél s Frankhonnak súlyosan kellett lakolnia havasi erdeinek kiirtásáért.

A szóban forgó erdőknek nagy része, oly helyiségi viszonyok közt fekszik, hogy annak jövedelme éppen semmi, de sőt az e célra végbevitt becslések nyomán, azok összes értéke sem több, mint pár krajczár holdanként, mert azok termelékeinek kihozhatlansága, s az alkalomhiány azokat értékesíthetni, megszünteti az erdők értékét is végképen, végre pedig tekintetbe kell venni ezen erdők rendeltetését is, hivatva lévén azok, a bányászat szükségleteit is fődözni, mely kifejlesztett elvből kiindulva, az albizottmány az államjavak eladásának kérdésére nézve, a következőket vélte alapelvül kitűzni hogy:

1) Mindazon államerdők, melyek az országok légi viszonyaira s termékenységére döntő befolyást gyakorolnak, az állam birtokában megmaradjanak.

2) Hogy oly államerdők, melyek a bányászat szükségleteinek fődözésére szolgálnak s

3) Oly erdők, melyek értéke nem sokat ígérő s melyek föntartása a jövő nemzedékre nézve fontossággal bír, el ne adattathassanak.

Éz alapelvek után, az eladásra szánt államjavak lajstromzatából az albizottmány mindazokat kihagyandóknak vélte, melyek eladása az állam érdekeibe ütközik, ajánlva a kormánynak egyszersmind, hogy a hátramaradt 32 millió értékű államjavakra nézve, minél kedvezőbb alkut iparkodjék létre hozni, a mely értelemben módosított törvény javaslat a követek házától el is lön fogadva; s ez volt az államjavak eladása ügyének állása 1868 május havának utolsó napjaiban.

Az austriai birodalmi erdészegylet közlönye, a szóban forgó ügynek bővebb elemzésébe bocsátkozva, 1868 július havi füzetében úgy a kormány előterjesztését, mint az albizottmány javaslatát szoros bírálat alá veszi, mely cikket e lapok t. olvasóival kissé bővebben megismertetni annál érdekesebbnek tartom, minthogy az egyik kitűnő szakértársunk tollából folyt, ki szükségesnek tartotta e fontos ügy fölött szak-tani szempontból is megtenni észrevételeit.

Kissé terjedelmes cikkének főbb vonásai a következők:

Bánat s elkeseredés fogja el szaktársaink keblét azon vita fölött, mely az államjavak eladása fölött jelenleg foly, — jelenleg, midőn a discussió tere úgy a journalistika, mint képviselőtünk számára nyitva áll.

Minő apathia és fölületesség; minő szaktani járatlanság s nemzetgazdászati ismerethiány merül föl, nemcsak a távolabbi körökben, de sőt azok közt is, kik mint népgazdászok, törvényhozók s államjavak kezelői hivatva volnának a fölmerült kérdésre nézve megtenni alapos s részrehajlatlan észrevételeiket.

Vessünk például legelőször is egy pillanatot a kormány előterjesztésére, melyet itt valódi meztelenségében adtunk.

Az államjavak értéke még egyszer oly magasra van abban becsülve, mint a minő az voltaképpen. E becslésnek egyrésztől az államjavak 1862—66 évekből meritett átlagos tisztajövedelmének tőkésítése szolgált alapul az 5 százalékos kamatláb szerint, másrésztől pedig ugyanazon javak hihetőleges tisztajövedelme hasonló tőkésítés mellett, s a kormány utóbbiakat fogadta el kiindulási pontul, kitűzve azokat egyszersmind az államjavak eladási árul.

Ha e tételek igazak, akkor az állam mindazon javakból, melyeket eladásra szánt, 3% tisztajövedelmet húzott, s ha a kormány azon szempontból indul ki, hogy a vevőnek sikerülend e jövedelmet rögtön még egyszer oly magasra rugtatni, akkor saját tehetlenségét vallotta be, mert a kormánynak ép úgy tehetségében állott az államjavak jövedelmének megkettőztetésére szolgáló módokat fölhasználni, mint bár melyik magánosnak.

Nem akarjuk vizsgálni, hogy a kormánynak e tehetlensége valóban

meg volt és minő mértékben, hibásnak tartjuk minden esetre, azt hogy a kormány előterjesztése végkép elfeledte azon utakat megjelölni, melyek a kilátásba helyezett kettős jövedelemnek előidézésére alkalmasak lennének, mert ez az eladás sikerét bizalomkeltés által mindenestre csak előmozdította volna, s tán ennek tulajdonítható, hogy a „jogosult közvélemény“ a kormány előterjesztését oly kevés részvétellel fogadta.

Frankhon legkevésbé sem azon ország, melytől Ausztria uradalmi s erdészeti tanulmányait kölcsönözhetné, mégis a midőn az ottani kormány közelebbről az államerdők egy részének eladását szőnyegre hozta, egy egész özöne támadt a hirlapi cikkeknek és röpiratoknak ellene, melyek legjelesebb nemzetgazdászok s szakértő erdőszöktől közzé téve, oly érelyes hangon szóltak, hogy a merész cesarismus is meghajolt előttök s tervét rögtön elejté.

Nálunk (Ausztriában) hol az államjavak eladásának ügye sokkal fontosabb, mi az, mit a szakképzett értelmiség s különben igen bőbeszédű napi literatúránk e tárgyban fölmutattak? — mindössze is a három, vagyis inkább a két föntebbi czikk, s valjon szaktársaink e halgatagsága nem fog e tanulságul fölhasználtatni majd azok részéről, kik azt állítják, hogy Ausztriának erdészei külhoni erdészek támogatása nélkül kívánt eredményt fölmutatni nem képesek.

Valóban igazuk lehet; mert kitűnő erdészeink, igen jeles iparosaink s igen éleselmjű juristáink lehetnek ugyan, de oly emberek, kik Austria államjavainak gazdaságát virágzásba hozni képesek lennének, az az valódi nemzetgazdászaink, valjuk be őszintén, nincsenek, s ez állításunk igazolásául ott áll az albizottmány jelentése, mely daczára azon édeskevésnek mit fölmutatni képes, ellenmondásokban mégis oly dús.

Az eltérő vélemények csakis azon egyben értenek egyet, hogy az államjavak eddigi kezeletének eredménye nem felelt meg a várakozásnak s hogy azon javítani kell, javítani lehet, s ép ez utóbbira van az államjavaknak kilátásba helyezett s jelenlegi jövedelmüket oly annyira túlhaladó ára is fektetve. — E ponton, ez egyen túl, már megszakadnak a vélemények. —

A kormány valamint belföldi napi sajtónk s a mint látszik a követekek házában majoritása is, azon véleményben vannak, hogy az államjavarok jövedelme államkezelet mellett gyarapodni nem fog soha, mi, ha úgy van, csakugyan túlsúlyljal bír az államjavarok eladására nézve.

Az államkezelet fogalmával olyasmit látszanak mindig öszveköttetésbe hozni, a mi annak szempontjától eltér, s a cselekedethiányt, elmekorlátoltságot, érthetetlenséget, oly tulajdonoknak tekintik, melyeket attól elkülöníteni nem lehet, — mig ellenkezőleg a magángazdaságot mindig azon fényben tüntetik elő, melyben azt az értelmes és szakképzett magánbirtokos, ki gazdaságának élén áll, föntartani képes.

Ámbár nem tartozunk a kormány jelenlegi gazdálkodásának pártolóihoz, de még sem tehetjük azt, hogy e nézetet igenis fölületesnek ne nevezzük. Az államkezelet valamennyi hiányai közül, egyet kivéve, egy sem képezi annak elvitázhatlan attributumát, valamint a privátgazdaság föntemlitett előnyei sem tartoznak föltétlenül annak általános eredményeihez.

Tagadhatlan ugyan, hogy nagyon sok nehézségekkel járna s évtizedekre terjedő erőltetésbe kerülne, a jelenlegl államerdészetet azon pontra emelni, melyen elvileg állani képes lenne; de ép ugyanannyi időbe kerülne magán erdőgazdaságunk emelése is, hogy azon eszményképnek megfelelőhessen, mely a magán kezelet imádóinak szemei előtt lebeg.

A mi az utóbbit illeti, elismerjük ugyan, hogy az oly gazdaság, melynek közvetlen vezetője a birtokos maga, azon egészen soha ki nem pótolható előnnyel bír, hogy itt az erdőkezelő érdeke a birtokos érdekekkel öszvevág; a minő mértékben azonban a magánbirtok terjedelme nő s az erdőbirtokos kevésbé képes azt egymagára kellőleg áttekinteni — ép azon mértékben csökken annak túlsúlya s előnye is, s megszűnik az állam és magán kezelet közt fönforgó elvi különbség is nemcsak, de sőt azon előnyt is, melylyel a saját kezelet, a hivatalnokok által folytatott kezelettel szemben csálhatlanul bír, ellensúlyozni lehet az által is, ha a hivatalnokokat a jövedelem bizonyos százalékában részeltetjük, öszvegyeztetvén így azok érdekeit az állam érdekeivel.

Ez állításainak igazolására példát hoz föl cikkiró, s kiemelve az

úgynevezett „Wienerwald“-ban az utolsó évtizedek alatt folytatott kezeletnek úgy előnyeit mint hiányait, utóbbiakat a nagyobb magán erdőgazdaságoknál is föllelni állítja. Pálczát tör továbbá czikkiró az albizottmány azon állítása fölött, melyet a jövedelmező erdők eladása ellen tiltakozva, például fölhozza, hogy a Wienerwald eladásához, tekintve annak fontosságát alsó Austria főleg pedig Bécsre nézve, mindenbizonyal senki sem adná beleegyzését s megczáfolva tények elősorolása által a két utóbbi állítást, éppen ellenkezőleg a Wienerwaldot mint jövedelmező, tehát annál értékesb erdőtestet ajánlja eladás végett, elvül tüzvén ki a jövedelmezőbb erdők eladását s ellentmondva azon eszmének, miszerint a nemjövedelmező erdők eladása az államra nézve előnyös lenne, mert névszerint az annyira hitevesztett galicziai erdők jövedelme sem a kezelet hiányain, hanem a mesterségesen előidézett külkereskedelem nehézségein török meg, melyeket elhárítani csak a kormánynak állhat hatalmában, eltérve a fának szállításától Oroszország vizein, kikerülve annak vámhivatalait s áttéve szállítmányait Poroszország kedvezménykész vasutaira, melyeknek eddig is csak belföldi vasutaink tulzott szállítási ára állott utjában. —

Az államjavakat érdeklő eddigi eszmeeséréknek még egy árnyoldatlát emeli ki czikkiró további észleleteiben, rosszalva a vélemények általánosságát, holott csaknem minden államjóság különleges s egymástól néha igen nagyban eltérő viszonyokkal bír, s ez állítása támogatásául például hozza föl a Pressler tanár által pártolt finansziális fordát, mely mindenütt ott, hol az erdők eddig magas forda mellett kezeltettek s melyek termelékeinek elárúsítása lehetséges helyén lehet, míg annak értelme ott, hol még csak az évi gyarapodás mennyiségét sem vagyunk képesek eladni, végkép megszűnik.

Azon nézethez hűn, hogy csak az birhat joggal rosszaló véleményét kifejezni, ki egyszersmind jobbat ajánlani képes; szükségesnek tartja czikkiró mind azt, mit utóbbi értelemben jónak és elérhetőnek talál, a következő pontozatokba foglalva javaslatba hozni:

1) Minthogy nagyobb uradalmaknál még a jelesb gazdaságok is körülbelöl 3—5% túl ritkán kamatoznak többet, czélszerűbb azokat in-

kább végkép eladni, mint pedig 8—10% kölcsönökkel terhelni. Ez elvből kiindulva az államjavak eladása méltán helyén lenne, de csakis a következő föltételek alatt.

2) Ha az eladás czélszerűn történhetik meg; az eladás czélszerű pedig akkor, ha az abból bejött összeg azon haszonnak, melyet egy ügyes vevő a megvásárolt jószágból húzni képes megfelel, vagy ha legalább is azon jövedelemmel egyesíthető össze, melyet abból az állam, czélszerűbb s finánczialag rendezettebb gazdaság mellett vonni képes lenne.

3) Hasonló eladások rendesen igen nehezek, mert egyrésről a ki jól gazdálkodni nem képes, mint például kormányunk, az eladni sem tud; — s mert másrésről közönségünk nem bir elegendő és annyi kedvvel és hajlammal a jószágvásárlásra, hogy eladásra szánt államjavainkat gyorsan s kellő eredménnyel eladni lehessen, a miből következtetve, hogy az államjavak czélszerű eladása biztos eredményre számíthatson, hosszabb s huzamosb időre van szükségünk, mint a mennyi az előttünk fekvő törvény javaslatban e célra kitzúve van.

4) Ne zavartassuk magunkat szándékolt eladásainknál azon félelemmel, hogy erdeink a magánosok kezében pusztulásra juthatnának, vagy hogy az országok jóléte s termékenysége ez által veszélyeztetve lenne, mert e részben az államkezelet sem nyújt több garantiat, s mert illetén kihágásoknak az erdőtörvény úgy is gátot vet.

5) Ne tekintsük azon erdeinket, melyeket bányászatunk használ, ezektől elválaszthatlanoknak, hanem mindössze is csak annyiban legyünk a bányászatra tekintettel, hogy annak meghagyjuk az előjogot a vásárlásra, mert valamint helytelen lenne az erdőt a bányászattól függővé tenni, ép úgy helytelen lenne viszont a bányászatot is oda erőszakolni, hogy szükségleteit csakis egy és ugyanazon erdőtől fűdözze.

6) Adassanak el legelőször is azon erdők, melyek gazdasági kifejlesztése tetemes tökebefektetésekkel lenne összekötve.

7) Azon erdőkre nézve, melyek eladása nem sikerülne, szakítsunk az eddigi meddő kezeleti rendszerrel végképpen s törekedjünk eljárásunkat elfogulatlanabb gazdálkodás elveire fektetni.

8) Kövessük a kezelet folyama alatt a földeladások legjövedelmezőbb eladási rendszerét — a tagosítást és a részletes vagyis kicsinybeni eladást — egész határozottan.

Legelőbb is legyünk tekintettel az elszigetelt erdőrészekre, a szélek külön álló erdőteteire, s az erdészetiileg jelentőséggel nem bíró tárgyakra, melyek elhanyagolt tagosítása, nemcsak a jövedelmet szaporítaná, hanem a kezeletet is egyszerűsitené és jóval olcsóbbá tenné. Adassanak el a tagosított pagonyok ha lehet mindenütt ott egyenként és elkülönítve is, hol a tömeges eladás, a fának tovább szállíthatását több völgyen át nem föltételezi.

9) Változtatassanak át mindazon erdőrészek gazdasági földekké, melyek e célra alkalmasak és mint ilyenek vevőkre találnak, előre bocsátva azok előleges tagosítását.

10) Változtatassanak a csaknem mindenütt föltalálható fatöke fölöslegék pénzé át; alkalmaztassék a hol csak lehetséges a finanszialis forda, és ne riadjunk vissza túlvágásokat is tenni ott, hol azok többet jövedelmeznek mint a mennyibe kerülnek.

11) A mondottakban adva lévén mindazon lényegesebb pontok, melyek az államjavarok eladásánál és azok jövedelmének emelésénél a dministratio irányban s általánosan szemelött tartandók, — hátra van még megjegyezni azt is, hogy azok részletes elemzésébe bocsátkozni s azokat más mint általános szempontból tárgyalni azon okból nem lehet, mivel az egyes uradalmak viszonyai egymástól annyira eltérnek, hogy arról, mi azokra nézve egyenként czélszerűnek találtatnék, csak esetről esetre lehetne bővebben szólni;

12. Az államjavarok emelésére szolgáló intézkedések s a kezeletnek ugynevezett administratív elvei, túl esnek az általános discussio határain s közelebről inkább csak a vezénylő s a közvetlen kezeleti személyzet ügyességétől s érett fölfogásától függnek.

13. Egyébiránt legkevésbé se ringassuk magunkat azon kecsegtető reményben, hogy az államjavarok eladását, a nemzetgazdaság rendkívüli fölvirágzása fogja rögtön követni.

Erdészetiünk lényeg és erdeinknek nemzetgazdasági fontossága, Aus-

triában sokkal ismeretlenebb s erdészeink miveltsege az ipar és gazdaság terén, még sokkal csekélyebb, mintsem hogy ily gyors fölvirágzásra számolni lehetne, s honi erdészetünk oly hosszú elhanyagolása e teren is keserűn fogja magát megboszulni. Uradalmi gazdaszaink hiányos administratív képessége, kevés példáját mutatja föl a jeles uradalmi igazgatóknak s azon járatlanság a nemzetgazdaszat terén, mely a határozó körökben otthonos, lehetlenné teszi az alkalmas egyének fölismerését és alkalmazását. —

Záradékol legyen megemlitve, hogy azon állítás ellenében, miszerint az „Augsb. allg. Ztg.“-ban megjelent czáfólo cikk a bécsi pénzügy ministerium egyik nevezetes személyiségének tollából folyt volna, ministerialis tanácsos Feistmantel Rezső a birodalmi erdészegylet közlönyének augustus havi füzetében óvast tesz, kiemelve egész határozottan, hogy személye a szóban forgó czikkel nemcsak semmi összeköttetésben nincsen, de az államjavak ügyében sem ő, sem pedig az államjavak osztályának bár melyik hivatalnoka is, befolyást nem gyakorolt s a mellet érdekelve nincsen. —

E nyilatkozatában tiltakozik egyszersmind nevezett minist. tanácsos úr azon vád ellen is, mely az államjavak hiányos kezeletét illetőleg a kormány ellen emeltetett, mert mind e hiányokért legalább is a föntnevezett osztályt (Departement) kizárólag felelőssé tenni teljességgel nem lehet.

Ausztráliai vadászat.

Vadász társaink allig ha hallottak kanguruh (ugrány) vadászatról. Nem lesz talán érdektelen annak közlése, a mint ezt egy délausztráliai utazó levelében olvastuk.

Már nap felkölte előtt indult ki a több száz személyből álló vadász társaság, a mely nagy részt bennszüllött feketékből állott és valami 10 angol mértföldnyi hosszú félhold alaku vonalban kezdé meg a hajtást az erdőből ki a mezők és a tenger part felé. Ezerekre menő kanguru^t vertek fel: az európaik puskákkal lödözték, a bennszüllöttek pedig vadász

késsel és bumarangokkal támadták meg a hajtásba szorult vadat; — a kutyák pedig fogaikkal. Nagy részük azonban áttört a vonalon, s több kutyát hátsó lábaikkal annyira megsértettek, hogy azok hosszabb időre, némelyikük, pedig örökre hasznavehetetlenné vált. A többi között egy négernő is, a ki merészen támadott meg egy ugrányt, bátorságának majdnem áldozatja lett. Az életeért küzdő állat első lábai közé szoritotta a bátor nő fejét, és hátsó lábaival agyon verte volna, ha egy honfia segítségére nem érkezik; így mind két arczán néhány sebbel meg szabadult. Európai nőre nézve ez is elég baj lett volna, de ott érdemjel. Egy csak nagy ügygyel, bajjal szökdelő känguruh, midőn a kutyák már majdnem elérték volna, valamit elejtett, s azután sokkal nagyobb sebességgel szökött tovább; a füben szép fiatal apró känguruht leltünk, melyet anyja a veszély legválságosabb perczében haszsacsokójából kidobott, hogy saját élete meg mentésében általa ne hátráltattassék. Midőn lövöldözés és lárma következtében az egész környék fel volt riasztva, a mező úgy nézett ki mintha hullámmazana, oly nagy mennyiségben ugráltak a szürke állatok mindenfelé. Mind összesen, a fiatalokat is bele számítva 620 db. esett el, a mely szám azonban a squattereket ki nem elégíté. Múlt évben 2000-ret ejtettek el, s ezen gyilkolásra az kényszeríti őket, mert a känguruk igen gyorsan szaporodnak és kettő közülük több füvet eszik meg, mint három juh.

A midőn vadászok, lovak, kutyák már elfáradtak, még egy farka kazuárt vertek fel, a melyek apró szárnyaikkal verdesve a levegőt lengő farkkal ügettek végig a sikon, mintha a mese hét mértföldet lépő csizmái lettek volna lábaikon. A kazuár lépésének hossza közel 9 láb. Legnagyobb részük a feketék vészteljes hajító fegyverének, a bumarangnak lett áldozatja. Egy kazuárnak úgy vágta le e fegyver a nyakát, hogy feje csak a bőrön csüggött; ez oly remek, melyre a benszülöttek különösen büszkék szoktak lenni.

Nyulassy Farkas.

A rovarpusztító gerinczesek.

Ratzeburg után Illés Nándor.

Erdő, mező és kert sokkal többet szenvedne némely rovar falása által, ha a természet nem gondoskodott volna arról, hogy elszaporodásuknak más őket pusztító állatok által gátat vessen, s így a kellő egyensúlyt feltartsa.

Legtöbb ellensége van a növényfaló rovaroknak magában a rovarok osztályában, s az elhatalmasodott rovarcsapást csak ezek képesek megszüntetni; ilyenek: az ichneumonok, tachineák, sphex, libella, clerus sat.

A gerinczesek inkább mint praeservatív szer szolgálnak a rovarok ellen, mert a tapasztalás azt bizonyítja, hogy rovarpusztítás kezdetén látni nagy mennyiségű ily állatot, különösen madarat a rovarok pusztításával foglalkozni, de ha a fák zöld lombja eltűnt, ők is elhagyják a hernyós berket; az or- és élődi rovarok pedig éppen ellenkezőleg a pusztító rovar szaporodtával hatalmasodnak el.

Mintán azonban a bajt eredetében kell elfojtani, s befolyásunk az állatvilágban inkább a gerinczesekre szorítkozik, azokat fogjuk röviden tárgyalni. —

A gerinczesek közül mint rovarpusztítók csak az emlősök, madarak és a hüllők jöhetnek tekintetbe; a halak inkább csak legyek és szúnyogok, vagy néhány vízben féjlődő ártalmas rovar elpusztítása által használnak.

A hüllők az erdőkáros rovarok pusztításában minden szorgalmuk és hatályosságuk dacára inkább háttérben maradnak, mert nemeik és fajaik kevés volta mellett egyedeik száma napról napra aránylag leginkább fogy, a tudatlan nép irgalom nélkül üldözvén őket, s miután rejthelyeiket is a művelés mind inkább elfoglalja. Tehát csak a madarak és az emlősök maradnak még mint jeles erdő óvók hátra.

A madarak osztálya már magában a legtöbb fajt és egyedet számlálja, s azon kívül mozgékonyasága következtében nincs annyira egy helyhez kötve, s üldözések elől is könnyebben menekül.

Az erdőhasznos emlősök tekintetében a dolog egészen más képen áll; ezek főleg már csak a ragadazók osztályára szorítkoznak, s né-

mely különösen hathatós fajuk, mint a vaddisznó már az erdők nagy részéből eltűnt, s a házi disznó által csak részben pótoltatik.

A madarakat sajátlag hasznosakra és károsakra osztani nem lehet, mert még az oly madarak is, a melyek később tisztán növényi eledellel élnek, pl. a magevők-anyjuk által rovarokkal s azok álcaival neveltetnek fel. Vagy, a rigókról tudva lévő, hogy nyáron rovarokkal, ősszel bogyókkal élnek. Mindazáltal igaz, hogy némely rendek, mint a magevők, galambok és tyúkok inkább növényi, az or- és éneklőmadarak, a fecskék, és kúszók inkább állati eledellel élnek. Az emlősökről is hasonlót lehet mondani, csak hogy e nembeli tulajdonságaik nincsenek annyira és oly általában ismerve.

Ha a vadászattárgyát képező vadaktól eltekintünk, úgy tudósnak mint szakembernek el kell ismernie: hogy a gerinczesek inkább hasznosak mint károsak, s ebből az következik: hogy az erdőt (nem pedig a vadállományt) tartva szem előtt, inkább kimélni kell mindent, mint sem lelőni, s különösen az oly állatokat, melyeknek befolyását az állat ország egyensúlyára nem ismerjük mindig kimélni kell. Némely vadász ugyan ezen szabálynak ellene fog mondani s az ormadarak lövését és pusztítását fogja védelmezni, pedig a feltétlenül káros s tehát pusztítandó ormadarak száma csekély.

Szigoru óvás által már eleget tettünk a célnak, s az egyensúlyt, a mely a kártékony rovarok elszaporodása s azok 2 és 4 lábú ellenségei megfogyása által meg van zavarva, csak is ez által lehet helyre állítani; különben attól lehet félni, hogy a rovarok és egerek pusztításainak ezen gátjai is, a melyek rendes viszonyok között a túláradást gátolják eltűnedeznek: rendkívüli körülmények között, pl. fabetegségeket s így tehát rovar elszaporodást előmozdító években még a tollas erdővédők összes serege sem birna megmenteni.

Az erdő ezen önzetlen védőinek szaporítására közvetlenül semmit sem vagyunk képesek tenni. A mit tenni lehet: kertbe, nem erdőbe való; nekünk csak azon kell lennünk: hogy eledelüktől s lakhelyeiktől ne legyenek igen is nagy méryben elzárva. A víz mindnyájára nézve feltétlen

szükséglet, részint ivásra, részint fürdésre, részint pedig, mert oly években midőn a fákon kevés a rovar, sok táplálékot tartalmaz számukra. Apró gyümölcsök, bogyók kedves eledelül szolgálnak nekik s kányafa, vörösgyűrű, som, fagyal, loncz, kecskerágó, bodza növesztése által az alyfa között könnyen oda csábíthatók; különösen kedvelik a tuskés cserjéket és a rózsákat.

A száraz fenyver (pinus, Kiefer) erdősegeket, a hol az alj disze, a csepőte hiányzik, gazdagon látta el a természet hangyákkal, hogy a har-kály, a szúk (bostrichus) fő ellensége, és az odúban költő madarak jeles építő mestere — magát ott jól érezze. Itt megint a hangyatojás szedők lesznek ellenségeink, a kik számára a fülemüle és rigó fogók készítenek kereset módot, miután a hangyatojás miattuk vált kereskedelmi cikké.

Madarak, denevérek azonban nyugodt és kényelmes lakást is kíván-
nak: ne háborgassuk tehát az ivadékot; tartsuk távol a tojás kereső
gyermekeket, és holmi ilyes természettudományi tárgyak gyűjtőit; ne
tűrjük meg erdőben a macskákat, melyek ha az erdőben baj nincs —
fölöslegesek, mint egérfogák pedig drága díjat vesznek. Különösen ki-
méljük meg a vén, odvas lombfákat, melyek egy igen hasznos madár
osztálynak szolgálnak oduikában helyet költésre.

Eddig általában szözlöttünk a gerinczesekről, nem fog azonban ár-
tani azokat osztályonként venni elő.

Az emlősök aránylag igen csekély hasznos állatot tudnak e
nemben felmutatni, mert két rendjük, t. i. a rágók- és a kérődzők rendje
e tekintetben egészen közönbös, és legföljebb csak kivételesen lesz rovar
ivadék elpusztítása által, mint az egerek, hasznossá. Az orvadak közül a
nyest, görény és róka, mint ismeretes egérpusztítók lennének megemli-
tendők, de ismét a vadászatra nézve károsak.

A rókát illetőleg még néhány észrevételt kell koczkáztatunk. Ha a
kárt a melyet elkövet hasznával mérjük össze, legalább lombos erdőkben
inkább a hasznos, mint a káros állatok közé fogjuk számítani. Mi az,
mit a rókának szemére vetnek? Hogy a vadászatnak árt. Azonban vilá-
gos az, hogy a fővadnak nem árt, mert a szarvas, vagy däm vad borját
nem bánthatja, miután ezeket éltük első két, három hetében, míg magu-

kat védeni képesek lesznek, anyjuk jól megtudja védelmezni: ellenben kárt tesz néha az őz állományban, mivel itt ott egy egy gödölyét elcsip, sőt nagy havon a kinőtt őzet is megtámadja. De ez csak ritka s kivételes eset. Tehát csak az alsó vadászat lenne még tekintetbe veendő, különösen a nyúl üldözés; ezen vád alól róka komát kimenteni nem tudjuk. De bükkös erdőbe való-e a nyúl? Semmi esetre sem. A nyúl itt szint annyira a káros vadhoz számítandó, mint az egér. Még inkább megrosvandó azonban a fiatal rókák kiásása, mert ezek az első nyáron át, sőt életük első évében nagyobb állatokat meg nem támadnak, hanem egerekkel, rovarokkal, békákkal s több eff. elégszenek meg. Életük első 4—6-ik hetében anyjuk kiválóan félig élő egerekkel látja el őket, melyeket el fogni tanulnak. Egy öreg rókára naponta 2—3 tucsat egeret számíthatni. Ha tehát a rókafiakat ki nem ássuk, a bizonynyára igen kedves róka vadászat állandóságát biztosítjuk egyszersmind.

A s ü n d i s z n ó r ó l (*erinaceus europeus*) csak jót lehet mondani. Ő minden féle féreggel harcban él: patkány, egér, hörcsök, giliszták és rovarok kedves eledelét képezik.

A b o r z (*meles vulgaris*) jeles egér pusztító s bizonynyára megérdemlené, hogy jobban óvassék.

A d e n e v é r e k (*vespertilio murinus*, *pipistrellus* s a t.) az éjjel szálló rovarokat pusztítják.

Ide tartozik még az annyira és oly ártatlanul üldözött v a k a n d (talpa europaea). Nem igaz az, hogy ő növényekkel élne, csak utjában dönt ki néhányat, de a helyett számtalan rovarot pusztít el, milyenek különösen a pajod, áska (lóletű) giliszta, sőt egereket, békákat, cziczkányokat, sőt apró kigyókat is. Haszna sokkal felülmulja az okozott károkat s tehát csak oly helyeken kell ellene dolgozni, a hol fiatal csemeték igen sűrűn állanak egymás mellett, avagy tó és patak gátakon.

A vakandnak távoltartására vetény ágyaktól ajánljuk 2' mély árkot ásni a megvédendő hely körül, s annak fenekére oleum animale foetidummal bekent zsinórt fektetni, azt egy lábnyira földdel beföldni, ismét új zsinórt helyezni el s az árkot teljesen behányani. Az olaj szaga a földet áthatja s minden állatot vissza tart. Egy év múlva azonban meg kell ujitani.

Valamennyi emlős között leghasznosabb a vaddiszró (*sus scrofa*), daczára annak, hogy ha neki fog, erdön mezőn csunya rendelenséget tud elkövetni. Az erdők három leghatalmasabb csapását: a cserebűly pajodot, fenyér szövőnczöt (*phalena bombyx pini*) és a fenyér éjenczet (*phalena noctua piniperda*) csak is a vaddisznó képes eredménnyel irtani. A vaddisznót némileg a házidisznó helyettesíti, a mely makkolás alkalmával az erdőnek tetemesen használ számos kártékony rovar álczainak elpusztítása által; helytelen tehát azon erdőszők eljárása, a kik a vetényült vágásból kizárják, mert ha pár csemetét kifordít is, mi az annyi millió között; az elszaporodó kártékony rovar pedig még többet pusztítana el.

(Folytatása következik).

Áttekintése a tharandi mező- és erdőgazdászati akadémia 1849—1866-ig végbevitt erdészeti, élettani és vegyészeti kísérleteinek.

(Folytatás).

18. Termelési kísérletek oly talajon, mely haméleget stb. szivott fel. — A felszivott haméleg magosabbra emelte a növények növekedését; még magosabra emelték azonban azt a következő hozzátett sók, mint gipsz, keserű-só, csoda-só, kénsavas haméleg és kiváltképen kénsavas ammonia, melyek mindenestre gazdagabb oldatot állítottak elő a fölszivott hamélegből (lásd. 8. és 9. szám alatt). —

A fölemlített sók hasonlóképen emelték a növények növekedését oly talajon, mely ammoniát, vagy főkép vilsavat szivott fel.

19. A homokos erdőtalaj kimerülése az alomel-szedés által. A kísérlet a reudnitzzi erdőnek Dahlen és Strehla közötti részeiben történt, melyek 50—50 éves fenyérállapot képeztek. — A talaj özönnyhomokból (diluviumhomokból) állott, mind felső, mind alsó rétege vizsgálat alá vétetett, s világosan kivehető belőle mekkora kárt okoz az alommali rablógazdaság a különben is szegény talajnak. — A kísérlet például egy szászországi ackerre (=0,961 osztr. holdra) és 20 hüvelyknyi talajvastagságra számítva a következőt eredményezte. —

	oldható hamélg	mészélg	kesreny- élg	vilsav	szerves életi anyagok	légeny
	f o n t					
A kimélt talaj takarójában (51200 fontban) volt	116	184	128	188	17160	246
a nem kimélt talaj takarójában (10000 fontban) volt	8	56	28	34	1730	28
A kimélt talaj felső rétegében volt	800	448	160	672	44480	2064
a nem kimélt talaj „ „ „	544	512	64	560	16160	1056
A kimélt talaj alsó rétegében volt	4480	3520	960	4480	76000	6120
a nem kimélt talaj „ „ „	3200	1280	240	4160	41600	3600

Az ebből látható kesrenyélgbeni szégénységéből következtethetni, hogy a nem kimélt talajt dolomitmészke (1. a 2. szám alatt) hozzátétele által javítani lehet. —

Továbbá az iszaplási próba a nem kimélt talajból csak 6,1 száztoli finomul eloszlott ásványrészeket és 33 száztoli viztartó-képességet mutatott, míg a kimélt talajból 11,9 száztoli finomul eloszlott részeket és 44% viztartó-képességet nyomozott ki, mi által ez utóbbi talaj már az agyagos homok határához közeledik, tehát jobb talajt képvisel. — Kétségen kívül a kimélt talaj ezen jelentékeny jobbvolta az alomkimélnésnek, és illetőleg annak tulajdonítható, hogy a televénydúsabb talajban az elmálás gyorsabban halad. —

20. Az agyagos erdőtalaj kimerülése alomelszedés következtében. Az előbbi szám alatt leirt kísérleti módon vizsgálat alá vétetett három agyagtalaj a wermsdorfi erdőpagonyból, melyek közül az egyik nem kiméltetett, a más kettő közül pedig egyik 30, a másik 42 év óta kiméltetett, úgy hogy róluk csupán csak a száraz galy horodatott el. —

Ezen agyagtalaj meglehetősen egyennemű, mérsékelt kötemű agyagból és mérsékelt mennyiségű fővenyből állott. — Az itt következő kísérleti eredmények hasonlóképen egy százsországi ackerre (=0,961 oszt. holdra) és 20 hüvelknyi talajvatagságra számítva egyszersmind világosan mutatják, hogy az agyagos talajnál mennyivel szegényebb a homokos talaj.

	oldható haméleg	mészéleg	keszreny- éleg	vilsav	szerves életi anyagok	légeny
f o n t						
A talaj takaróban:						
a 42 év óta kiméltnél (45000 font, tömött mohtakaró)	190	300	98	260	28000	374
a 30 év óta kiméltnél (54000 font, tölvelevek növénytenyészet nélkül) . .	172	232	106	210	33000	488
a nem kiméltnél (36000 f. moha, és hanga)	74	320	86	142	11400	148
A talaj felső rétegében:						
a 42 év óta kiméltnél	2440	1080	360	2660	166400	13800
a 30 „ „ „	2680	1240	450	3460	182400	15200
a nem kiméltnél	2300	1000	290	2540	158400	11200
A talaj alsó rétegében:						
a 42 év óta kiméltnél	8800	5200	2000	11200	320000	23400
a 30 „ „ „	10200	6600	2320	13200	336000	25600
a nem kiméltnél	7400	4800	2100	11200	344000	24800

Ennél tehát a kimélt és nem kimélt talaj közti különbség kisebb, mint a homoktalajnál. — A mi onnan fejthető meg, hogy az agyagtalaj a növényzettakaró gyökereit keményebben tartva az alomrablás ellenében nagyobb akadályt képes kifejteni, mint a homoktalaj, melyet attól tövestől és szárástól könnyűséggel meg lehet fosztani. — Épp úgy azon kemény szívósság, mellyel az 50 száztolinál több finom földes részt tartalmazó agyag bir, a talaj felső rétegének elmállásánál származó oldható alkrészek kilugzásának jelentékenyen ellene áll.

Azon kimutatott tényállás, hogy a 30 év óta kimélt állabnak tülevél takarója nagyobb mennyiségű és gazdagabb széneny- és légeny-tartalommal bir, mint a 12 évvel idősebb állabnak mohtakarója, azt magyarázza, hogy egy habár, telyesen zárt állabnál, mint itten is, az alsóbb ritkulással a televény anyagoknak beálló és növekedő apadása megkezdődik már akkor, mihelyt a mohák átverik a tülevéltakarót, mellyel kétélegkívül a korhadási vegyfolyam gyorsittatik. (Folytatása következik).

Légtüneti észleletek Selmecczen 1868.

3. Márczius hóban.

Légnyomás: átlag 312,69 pár. vonal; legnagyobb 13-án este 18,26, legkisebb 6-án délben 6,97.

Légmérsék: átlag + 2,04 fok R.; legnagyobb 30-án délben + 6,5, legkisebb 4-én reggel - 5,0.

Páranyomás: átlag 1,86; legnagyobb 1-én délben 2,96 pár. von., legkisebb 4-én reggel 0,59.

Nedvesség százalékokban: átlag 78; legnagyobb 1-én reggel 100, legkisebb 4-én reggel 48.

Felhőzet: (egészen borult = 10), átlag 6,2, borult (9—10) 10 pon át, zavaros (6—8) 8 napon, derült (2—5) 11 napon, tiszta (0—1) 2 napon, t. i. 21- és 31-én.

Szélirány százalékokban (67 észleletből) É. 3,0, ÉK. 1,5, D. 1,5, ÉNy. 41,7, DNy. 29,8, Ny. 22,4, É. 3,0, ÉK. 1,5, D. 1,5.

A szelek közepereje a fennebbi észleleteknél (szélcsend = 0, orkán = 10), É. 2,5, ÉK. 3,0, D. 3,0, DNy. 1,8, Ny. 2,5, ÉNy. 3,6.

Csapadék: összesen 18 pár. von., mely 5 napon át, részint hóból, részint esőből származott. —

4. Ápril hóban.

Légnyomás: átlag 312,84 pár. von.; legnagyobb 3-án délben 317,20, legkisebb 9-én délben 308,02.

Légmérsék: átlag + 6,26 R.; legnagyobb 24-én délben 15,6 legkisebb 3- és 4-én reggel - 1,0.

Páranyomás: átlag 2,29; legnagyobb 23-án reggel 3,61, legkisebb 12-én este 1,21 pár. von.

Nedvesség százalékokban: átlag 66,2; legnagyobb 10-én 94, legkisebb 4- és 17-én 41.

Felhőzet: (egészen borult = 10), átlag 5,1; borult (9—10) 4 napon, zavaros (6—8), 10 napon derült (2—5) 13 napon, és tiszta (0—1) 3 napon.

Szélirány százalékokban (64 észleletből) DNy. 39,1, Ny. 26,5, ÉNy. 26,5, NyÉNy. 3,1, NyDNy. 1,6, DK. 1,6, K. 1,6.

A szelek közepereje a fennebbi észleleteknél (szélcsend = 0, orkán = 10) DNy. 2,0, Ny. 3,1, ÉNy. 3,2, NyÉNy. 4,0, NyDNy. 3,0, DK. 3,0, K. 1,0.

Csapadék: összesen 18 pár. vonal, mely 11 napon át esőből származott.

Szerkeszti és kiadja: **Wagner Károly.**

Főmunkatárs: **Divald Adolf.**

Selmeccz, 1868. Nyomatott Mihalik István-nál.